

Na članka 36. Statuta Instituta za etnologiju i folkloristiku, Znanstveno vijeće Instituta za etnologiju i folkloristiku je na sjednici održanoj 14. srpnja 2023. godine donijelo

ETIČKE SMJERNICE INSTITUTA ZA ETNOLOGIJU I FOLKLORISTIKU ZA ISTRAŽIVANJA U KOJIMA SUDJELUJU DJECA

TEMELJNA NAČELA

Ovim se Etičkim smjernicama Instituta za etnologiju i folkloristiku za istraživanja u kojima sudjeluju djeca (dalje u tekstu: Etičke smjernice) daju osnovne smjernice i standardi za znanstvenoistraživački i stručni rad zaposlenika i vanjskih suradnika Instituta. Institut kao javna institucija s temeljnom zadaćom provedbe znanstvenoistraživačke djelatnosti u području humanističkih znanosti, polju etnologije i antropologije, filologije te znanosti o umjetnosti polazeći od etnoloških, kulturnoantropoloških, folklorističkih, etnoteatroloških, etnomuzikoloških, etnokoreoloških te interdisciplinarnih teorija i metoda, bavi se kritičkim istraživanjima kulture u kojima sudjeluju i djeca. Sukladno tome, znanstvenoistraživačka i stručna djelatnost Instituta temelji se na prihvaćanju i poticanju ideje istraživanja koja su u skladu sa zahtjevom slušanja dječjega glasa i njegova osnaživanja, vodeći računa o dobrobiti svakog pojedinog djeteta koje u istraživanju sudjeluje kao i o djetinjstvu kao povijesno promjenjivom, ali trajnom konceptu. U svom djelovanju, Institut ustraje na perspektivi kojom se nastoje pomiriti postojeći etički standardi u zaštiti djece u istraživanju s artikuliranom nužnošću kritičkog propitivanja i problematiziranja istraživačkih refleksija i njihovih društvenih i kulturoloških posljedica na sudionike istraživanja.

Osim toga, nužno je staviti naglasak na (samo)kritičnost i refleksivnost u etičkom planiranju i argumentiranju istraživačkog kontakta s djecom i to s najvišim stupnjem odgovornosti prema djeci sudionicima, djetinjstvu kao povijesno promjenjivom, ali trajnom konceptu, znanstvenoistraživačkim ciljevima i doprinosima, kao i "čujnosti" i (re)prezentaciji dječjega glasa izvan užeg akademskog kruga. Istraživanja u kojima sudjeluju djeca koja provodi Institut temelje se na dobroj vjeri, prosvjetiteljskim idejama solidarnosti, racionalnosti, slobode i povjerenja pri čemu Etičke smjernice podržavaju ustrajnost istraživača na dinamičnom suodnosu među sudionicima istraživačkog procesa koji uključuje aktivnu i stalnu refleksivnost te upotrebu svih institucionalnih, disciplinarnih, teorijskih, epistemoloških i istraživačevih resursa (intelektualnih, emocionalnih, političkih i intuitivnih).

PRAVNI OKVIR

U istraživanju u kojem sudjeluju djeca, nužno je poštivati protokolarne smjernice koje predviđaju Etički kodeks Instituta za etnologiju i folkloristiku te Etički kodeks Hrvatskog etnološkog društva koji se temelje na međunarodnim i domaćim pozitivnim propisima i pravnim aktima.

Pri planiranju istraživanja u kojem sudjeluju djeca nužan je i neprestani kritički dijalog s etičkim normama u koje su upisane katkada i štetne predodžbe o djeci i djetinjstvu te njihovim kompetencijama, potrebama i sl.

Djelatnike i vanjske suradnike Instituta se upućuje na to da posebnu pažnju u svom znanstvenoistraživačkom i stručnom radu s djecom posvete četirima temeljnim načelima koja su implementirana u Strategiji Vijeća Europe za prava djeteta:

1. Načelo prava na život, opstanak i razvoj

Djeca imaju prirodno pravo na život i opstanak koji ne smiju istraživanjem biti dovedeni u pitanje. Pravo na razvoj odnosi se na djetetov fizički, mentalni, duhovni, moralni, psihološki i socijalni razvoj koji se u istraživanju promiče upotrebom ne samo istraživanog, nego i istraživačkog kapaciteta djeteta uvažavajući i potičući djetetove razvojne kompetencije.

2. Načelo nediskriminacije

Prava djeteta odnose se na svu djecu bez iznimke. Tim načelom jamče se sva prava bez ikakve diskriminacije prema djetetu, njegovim roditeljima ili zakonskim skrbnicima glede njihove rase, boje kože, zdravstvenih teškoća i teškoća u razvoju, spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, obiteljskog podrijetla, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog, etničkog ili socijalnog podrijetla i statusa.

3. Načelo najboljeg interesa djeteta

U svim akcijama koje se odnose na djecu najbolji interes djeteta je prioritet pri čemu se vodi računa o tome da se konceptu "najboljeg interesa djeteta" pristupi kritički i refleksivno u dijalogu s djetetom.

4. Načelo prava djeteta na samoodređenje

U istraživanjima u kojima sudjeluju djeca nužno je uvažavati djetetovo neosporivo pravo da izrazi vlastita mišljenja, stavove, namjere, iskaže želje, sklonosti, izbore, preferencije i dr. o stvarima koje ga se tiču te osigurati njihovu adekvatnu znanstvenoistraživačku (re)prezentaciju.

PROTOKOL

1. U znanstvenoistraživačkom radu djeci sudionicima istraživanja pristupamo s poštovanjem štiteći integritet i dostojanstvo osobe, izbjegavajući korištenje pozicija moći.
2. Djelatnici i vanjski suradnici Instituta za istraživanje u kojem sudjeluju djeca moraju imati suglasnost Etičkog povjerenstva Instituta.
3. Sudjelovanje u istraživanjima je dobrovoljno i temeljeno na informiranom pristanku djeteta i njegovih roditelja ili skrbnika te institucionalne podrške i privole u slučaju da se istraživanje odvija u okviru institucija koje rade s djecom. Sudionici u istraživanju imaju pravo na povlačenje iz istraživanja u bilo kojoj njegovoj fazi te su istraživači dužni prekinuti istraživanje ukoliko procijene da je to u interesu djeteta čak i ako to nije eksplicitno zatraženo.
4. Sudionike u istraživanju prethodno je potrebno upoznati s temom, ciljem, metodama, svrhom i financiranjem istraživanja te s očekivanim načinom korištenja rezultata istraživanja.
5. Polazeći od specifičnosti discipline, pristanak djeteta na sudjelovanje u istraživanju može se dati pisanim putem, usmeno ili na druge u zajednici prihvatljive načine. Djecu sudionike u istraživanju štiti se anonimnošću.
6. U istraživanju je potrebno osigurati povjerljivost ukupnih podataka te pravovremeno informiranje sudionika u slučaju promijenjenih okolnosti (koje narušavaju povjerljivost osobnih podataka sudionika istraživanja).
7. Sudionike istraživanja potrebno je upoznati s implikacijama istraživanja, posebice onima koji u sebi nose potencijalne rizike za dijete, obitelj ili istraživanu zajednicu.
8. U slučaju saznanja o ugroženosti djeteta istraživač mora postupiti u skladu s važećim propisima.
9. Istraživač je dužan pohraniti i osigurati adekvatno čuvanje građe proizašle iz znanstvenih i stručnih istraživanja u kojima sudjeluju djeca. Javna upotreba građe definira se pojedinačnim institucionalnim i arhivskim pravilnicima o zaštiti građe i privatnosti sudionika istraživanja, a istraživač je dužan spriječiti moguću zloupotrebu građe.

ZAVRŠNE ODREDBE

Prilikom podnošenja prijedloga znanstvenih projekata u kojima se planira istraživanje u kojem sudjeluju djeca, Povjerenstvo ocjenjuje njihovu sukladnost s Etičkim kodeksom Instituta te Etičkim smjernicama kao i važećim međunarodnim i nacionalnim etičkim standardima.

U slučaju kršenja Etičkih smjernica provodi se postupak pred Etičkim povjerenstvom Instituta sukladno Poslovniku o radu etičkog povjerenstva koje po provedbi postupka donosi mišljenje.

Mišljenje Etičkog povjerenstva nije upravni akt i nije alternativa za građanske, kaznene, upravne i stegovne (disciplinske) postupke uređene zakonima. Za daljnje postupke nadležni su Znanstveno vijeće te ravnatelj Instituta.

Etičke smjernice objavljene su na službenoj mrežnoj stranici Instituta na hrvatskom i engleskom jeziku. Hrvatska verzija je izvorna i smatra se originalnom.

U Zagrebu, 14. srpanj 2023. godine

Ur. broj: 3-02/08-23-01

Predsjednica Znanstvenog vijeća

Ivana Katarinčić
dr. sc. Ivana Katarinčić
Institut za etnologiju i folkloristiku
ZAGREB